

EKONOMİK KALKINMANIN FİNANSMANI NASIL SAĞLANACAK?

12 Nisan 2021

Yıldırım Koç

Türkiye hızlı bir ekonomik kalkınma gerçekleştirmek zorunda. Ülkemizin bağımsızlığının korunması da, halkımızın refahının yükseltilmesi de ekonomik kalkınmaya bağlı.

Burada sorun, kalkınma için gerekli kaynakların nereden sağlanacağı, fedakarlığı kimin yapacağı?

Ülkemizde gelir getirici bir işte çalışanların yüzde 70'i işçiler ve memurlar. Kalkınma için gerekli kaynaklar onlardan mı sağlanacak? Memurların gelir güvencesi var; işçilerin yok. Sayıları 16 milyonu aşkın işçilerden fedakarlık yapmaları mı istenecek? Eline ayda 2825 lira geçen asgari ücretlinin gelirin bir bölümüne, ekonomik kalkınma için el mi konulacak? Devletimiz ve işverenler, ücretli izne çıkarılan yüzbinlerce işçinin bir ayda alabildiği 1430 liranın bir bölümünü mü isteyecek? Yoksa ekonomik kalkınmanın finansmanı için gerekli başka kaynaklar var mı?

Eğer ekonomi politiği başlangıç kitaplarının ötesinde bilmiyorsanız, kalkınma için gerekli kaynakların işçilerin sömürülmesinden sağlanacağını söyleyebilirsiniz. Ancak böyle bir iddiayı ciddiye almak mümkün değildir.

Ekonomik kalkınma için ülkemizde yeterli kaynak var; yeter ki siz bu kaynakları kullanmasını bilin. Böyle kaynaklar varken, kredi kartı ve tüketici kredisi borcu altında inleyen ve geçimini ancak zor sağlayan işçilerden ve memurlardan; aldığı emekli aylığıyla büyük sıkıntı içinde yaşayan emeklilerden; aylardır iş arayan işsizlerden fedakarlık istemek, büyük bir vicdansızlıktır. Derinleşen ekonomik kriz koşullarında ekmek derdinde olanlar, ellerine geçirebildikleri ekmeğin bir bölümüne “ekonomik kalkınma için gerekli” diyerek göz dikenleri affetmezler.

Hele Forbes Dergisi'nin 2021 yılında dünyada Dolar milyarderleri arasında 27 Türk'ün bulunduğunu bilen işçiler, ekonomik kalkınma için işçilerin fedakarlık yapmasını isteyenlere, daha da fazla kızarlar.

ABD'nin ünlü FORBES Dergisi'nin 2021 yılı Dolar milyarderleri listesinde yer alan Türk 27 Dolar milyarderleri listesi aşağıda sunulmaktadır:

	SERVETİ
MURAT ÜLKER	6,3 MİLYAR DOLAR
ERMAN ILICAK	4,4 MİLYAR DOLAR
FERİT FAİK ŞAHENK	3,0 MİLYAR DOLAR
FİLİZ ŞAHENK	2,8 MİLYAR DOLAR
SEMAHAT SEVİM ARSEL	2,3 MİLYAR DOLAR
SEZAİ BACAĞIZ	2,3 MİLYAR DOLAR
MUSTAFA RAHMİ KOÇ	2,3 MİLYAR DOLAR
NİHAT ÖZDEMİR	2,3 MİLYAR DOLAR
MUSTAFA KÜÇÜK	2,1 MİLYAR DOLAR
İBRAHİM ERDEMOĞLU	2,0 MİLYAR DOLAR
HAMDİ ULUKAYA	2,0 MİLYAR DOLAR
BÜLENT ECZACIBAŞI	1,9 MİLYAR DOLAR
İPEK KIRAÇ	1,9 MİLYAR DOLAR
FARUK ECZACIBAŞI	1,8 MİLYAR DOLAR
ALİ ERDEMOĞLU	1,8 MİLYAR DOLAR
HÜSNÜ ÖZYEGİN	1,8 MİLYAR DOLAR
DENİZ ŞAHENK	1,6 MİLYAR DOLAR
HAMDİ AKIN VE AİLESİ	1,5 MİLYAR DOLAR
AHMET ÇALIK	1,5 MİLYAR DOLAR
ŞEFİK YILMAZ DİZDAR	1,4 MİLYAR DOLAR
MEHMET AYDINLAR	1,3 MİLYAR DOLAR
TURGAY CİNER	1,3 MİLYAR DOLAR
AYDIN DOĞAN	1,2 MİLYAR DOLAR

MEHMET NAZİF GÜNAL	1,2 MİLYAR DOLAR
MEHMET SİNAN TARA	1,1 MİLYAR DOLAR
AHMET NAZİF ZORLU	1,1 MİLYAR DOLAR
MURAT VARGI	1,0 MİLYAR DOLAR

KAMU KAYNAKLARININ VERİMLİ KULLANILMASI

Ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesinde devletin büyük görevleri vardır. Kamuculuk (ve onun bir alt başlığını oluşturan devletçilik) olmadan, devletin eline önemli yatırım olanakları verilmeden, ekonomik kalkınma gerçekleştirilemez.

Devlet, öncelikli olarak mevcut kaynakların kaybının veya israfının önüne geçmelidir.

Türkiye’de günümüzde kayıtdışı ekonomi, alınan önemli önlemlere karşın, varlığını sürdürmektedir. Vergi kaybı ve vergi kaçağı, devletin vergi gelirlerinde önemli düşüşlere neden olmaktadır. Mevcut kanunlar çerçevesinde bile vergi kaybının ve vergi kaçağının önlenmesi, devletin yatırım için kullanabileceği kaynakları artıracaktır. Bunun için, çok daha etkili çalışan bir vergi denetim mekanizması kurulmalıdır.

Devletin bütçe açıklarının nedenlerinden biri, sosyal güvenlik sisteminin devlet tarafından karşılanan açıklarıdır. Bunun da en önemli nedeni, SSK’nın iyi işleyen sağlık hizmetlerinin 2005 yılında Sağlık Bakanlığı’na devredilmesi ve ardından sağlık hizmetlerinin hızla özelleştirilmesidir.

Bu durumda, devletin, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek için yaratması gereken kaynaklardan biri, sağlık hizmetlerinin yeniden ağırlıklı olarak kamu kesimi tarafından gerçekleştirmesi sayesinde sağlanacak tasarruftur. Sağlık hizmetlerini özel sektör sağlarsa, insanların hastalanmasını ister, koruyucu hekimlik göz ardı edilir ve sağlık giderleri artarken özel sağlık birimlerinin kârları yükselir. Sağlık hizmetlerini kamu kesimi sağlarsa, insanların hastalanmaması ve eğer hastalanırlarsa en ekonomik ve hastaya zarar vermeyecek biçimde sağlıklarına kavuşmalarını sağlamak için çaba gösterilir.

Kamu iktisadi kuruluşlarının özelleştirilmesi, altın yumurtlayan tavukların kesilmesi anlamına gelmektedir. Kamu iktisadi teşebbüsleri yeniden kurulmalı ve güçlendirilmelidir.

Özelleştirme yalnızca kamu kurum ve kuruluşlarının satılması değildir. Kamu kurumlarının özel sektör işyerlerine fason üretim yaptırması ve kamu hizmetlerinin özel sektör eliyle gördürülmesi de, hem sağlanan mal ve hizmetlerinin kalitesinin düşmesine ve kaynak israfına, hem de devletin elindeki olanakların özel sektöre devredilmesine yol açmaktadır. Kamu kesiminde ihaleli işlerin, fason üretimin ve hizmet alımının asgariye indirilmesi de devlete yeni olanaklar sağlayacaktır.

Devlet bütçesinde önemli gider kalemlerinden biri de, artan borçlanmaya bağlı olarak, faiz giderleridir. Devlet bütçesindeki açıkların azaltılması, bütçe açığının borçlanma dışındaki yöntemlerle finansmanı ve merkezi yönetimin borçlarının yeniden yapılandırılmasıyla, ödenen faizlerin azaltılarak, yatırım için yeni kaynak yaratılması sağlanacaktır. İç borçların anapara ve faiz ödemelerinin ertelenmesi devlet bütçesini rahatlatacaktır.

Devletin önemli ve önemi önümüzdeki dönemde daha da artacak olan harcama kalemlerinden biri, müşteri garantili köprü ve altgeçitler ile yine müşteri (hasta) garantili şehir hastaneleri sistemidir. Özellikle ekonomik krizin giderek derinleştiği koşullarda, öngörüldüğü gibi kullanılmayan köprü ve altgeçitler ve yetersiz hasta (“müşteri”) sayıları nedeniyle devletin ödeyeceği tazminat miktarları, devletin yeni yatırım olanaklarına büyük zarar verecektir. Bu uygulamalardan bir biçimde vazgeçilmesi, devletin elindeki kaynakları artıracaktır.

Devlet olanaklarının israf edilmesi de yatırım için kullanılacak önemli kaynakları harcamaktadır. Özellikle Sayıştay raporlarında da yer alan israf ve usulsüzlük tespitlerinin önlenmesi, devletin yeni yatırımları için kaynak yaratacaktır.

Devletin bazı sosyal yardım harcamaları kötüye kullanılmaktadır; siyasal iktidarlar tarafından oy toplamak amacıyla insanların onurunu kırarak biçimde sadaka gibi dağıtılmaktadır. Dağıtılan bu kaynakların ne kadarının gerçekten ihtiyaç sahiplerine gittiği, ne kadarının siyasal çıkar hesaplarıyla “sadaka” niteliğinde dağıtıldığını incelemek gereklidir.

Bu toplamın yanı sıra, İŞKUR tarafından uygulanan ve işsizlik sigortası fonundan finanse edilen bazı istihdam uygulamaları da gerçek ihtiyaç sahiplerine kullanılmamaktadır. Devletin sağladığı olanakları kötüye kullanmanın en açık örneği, yeşil kart uygulamasıydı. Çok sayıda varlıklı insan, serveti ve düzenli geliri olmayanlara sağlık hizmeti sağlamada kullanılan yeşil karttan yararlanıyordu.

Türkiye'nin dış politikasında bir dönem yapılan yanlışlar nedeniyle, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara önemli kaynak ayrılmıştır. Suriye ile ilişkilerin normalleşmesi sayesinde bu sığınmacıların büyük bölümünün vatanlarına geri dönmesi, devletin sırtındaki önemli bir yükü de sona erdirecek ve yatırım için kullanılabilir kaynaklar artacaktır.

Merkezi yönetim bütçesinin dışında kalan yerel yönetimlerin bütçelerinde de benzer tasarruflara gidilmesi gereklidir.

Bu alanlarda yapılacak tasarruflar, kamu kesiminin ekonomik kalkınma için gerekli kaynakları yaratmasına önemli katkılarda bulunacaktır.

YENİ KAYNAK YARATILMASI

Devletin yatırım olanaklarının artırılmasında yeni finansman kaynaklarının yaratılması da önemlidir.

Devlet olmanın sağladığı avantajlardan biri, para basma yetkisidir. Devlet, bu yetkisini etkili bir biçimde kullanmalıdır.

Ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi açısından öncelikli konulardan biri, Avrupa Birliği ile 1 Ocak 1996'dan beri geçerli olan gümrük birliğinden çıkılmasıdır. Gümrüklerine hakim olamayan bir ülke ekonomik kalkınmayı sağlayamaz.

1989 yılında sermaye hareketleri üzerindeki kısıtları kaldıran düzenleme sonrasında, Türkiye'de hızlı bir dolarizasyon yaşandı. Yabancı paraların kolayca alınıp satılmasının engellenmesi ve Türkiye'de Türk lirasının kullanılmasının katı bir biçimde uygulanması, ülkemizin kaynaklarının ülkemizde kalmasını sağlayacak ve yeni kaynak yaratacaktır. Ayrıca, parasını ve uluslararası sermaye hareketlerini kontrol edemeyen bir ülkenin ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmesi mümkün değildir.

Türkiye'de vergi sistemi son derece adaletsizdir. Vergi sisteminin yeniden düzenlenmesiyle, gelir vergisi ödemeyen veya bazı muafiyetlerden yararlanan gerçek ve tüzel kişilerin kazançlarıyla orantılı vergi ödemesi, devletin yatırıma ayırabileceği kaynakları artıracaktır. Şirketlerin ödediği kurumlar vergisinin artırılmasının da benzer bir etkisi olacaktır.

Türkiye'de gelir dağılımındaki adaletsizliğin yanı sıra, servet dağılımında da büyük bir adaletsizlik söz konusudur. **Forbes Dergisi**'nin yaptığı araştırmalara göre, 2020 yılı Mart ayında dünyanın dolar milyarderleri arasında Türkiye'den 23 kişi bulunmaktaydı. 2021 yılında bu sayı 27'ye yükseldi. Türkiye'nin böylesine zor günlerden geçtiği ve ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmeye çalıştığı koşullarda, büyük servet sahiplerinin de bu sürece servetleri ve gelirleri ile orantılı katkıda bulunmaları, en doğal ve önemli kaynak yaratma yöntemidir. Atatürk'ün tekalif-i milliye uygulaması da bunu gerektirir.

Ekonomik kalkınma açısından devletin dışındaki kaynaklar da önemlidir.

Türkiye'de milli nitelikli güvenilir bir iktidarın olması durumunda, yurtdışında yaşayan Türklerin ülkemizde ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi için gerekli olan ek kaynakların sağlanmasına önemli katkıları olabilir.

Banka emekli sandıklarının ve vakıfların elinde önemli miktarlarda birikim vardır. Bu kaynaklar ekonomik kalkınma için kullanılabilir.

Kapitalizmin ve emperyalizmin ülkemizdeki olumsuz etkilerinden biri de, Türkiye'de büyük bir kaynak israfına ve dışa bağımlılığın artmasına neden olan gösterişçi tüketimdir. Türkiye'de 1980'li yıllardan itibaren başka ülkelerde üretilen mallara düşkünlük, sistemli bir biçimde artırıldı. Gösterişçi tüketim bir tüketim çılgınlığı halinde ülke kaynaklarının israf edilmesine, yatırıma ayrılabilir kaynakların gereksiz biçimde harcanmasına yol açmaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarından beri uygulanan "yerli malı haftaları" kaldırıldı. Özellikle Türk lirasının aşırı değerli olduğu dönemlerde ithalatta büyük bir patlama yaşandı. Günümüzde, Türkiye'de üretilebilecek birçok ürün ithal edilmektedir. Tasarrufu artırarak yatırım için kaynak yaratılmasının yollarından biri de, tüketim

çılgınlığı veya budalalığına son verilmesidir. Devletin etkili kampanyalarıyla yabancı mal ve özellikle gösterişçi tüketim mallarına olan talebin azaltılmasıyla, yaratılacak kaynaklar ekonomik kalkınma için kullanılabilir.

Türkiye’de gerek tarımda ve imalat sanayinde, gerek insangücü açılarından ciddi bir atıl kapasite vardır. Bu atıl kapasitenin üretime yönlendirilmesi, hem ithalatı azaltacak, hem de ekonomik kalkınmanın altyapısını güçlendirecektir.

Ekonomik kalkınma için gerekli kaynağın sağlanmasında, yerli sermayedarların yurtdışında yaptıkları doğrudan yatırımları ve portföy yatırımlarının kısıtlanması etkili olacaktır. Yurt içinde yerleşik kişilerin yurt dışındaki doğrudan yatırımlarının miktarı, 2018 yılı sonunda 38,4 milyar ABD dolarını bulmuştu. Portföy yatırımları ise 2019 yılının son çeyreğinde 1,6 milyar ABD doları düzeyindeydi.

Türkiye’deki zenginlerin Avrupa ve özellikle İsviçre bankalarında çok büyük miktarlarda mevduatı olduğu bilinmektedir. Bu zenginlerin çeşitli biçimlerde ikna edilerek bu tasarrufları Türkiye’nin ekonomik kalkınmasında kullanmaları, yatırımlar için çok büyük bir ek kaynak oluşturacaktır.

Türkiye, çıkarları Türkiye’nin sanayileşmesinden yana olan ülkelerle işbirliği halinde, ekonomik kalkınmaya katkıda bulunacak sanayi kuruluşlarının, demiryolu taşımacılığının ve limanların yapımı için kaynak sağlayabilir.

Türkiye’de günümüzde 31.12.2020 itibarıyla 73.679 yabancı sermayeli şirket ve ayrıca yabancıların portföy (hisse senedi ve tahvil) yatırımları bulunmaktadır. Yabancı sermayenin Türkiye dışına kâr transferleri ancak kısmen izlenebilir. Çokuluslu veya ulusötesi şirketler, aramalar ve nihai malların fiyatlandırmasını kullanarak farklı ülkelerde yer alan birimleri arasında kaynak transferi de yapabilmektedir. Uluslararası sermaye hareketlerinin devletin kontrolü altında gerçekleştirilmesi, ülkemizde yaratılan kaynakların ülke içinde yatırıma yönlendirilebilmesi açısından önemlidir.

Türkiye’nin dış borçlarının anapara ve faiz ödemeleri de önemli bir kaynak transferine yol açmaktadır. Dış borçların yeniden yapılandırılması, dışa aktarılan kaynakların kontrol altına alınmasını sağlayacaktır.

Türkiye’de halkın yüzyıllardır geleneksel tasarruf araçlarının başında altın gelmektedir. Döviz konusundaki kısıtlama ve yasakların kaldırılmasından sonra da, Türk lirasıyla değiştirilmesindeki kolaylık nedeniyle, dövize olan talep patladı ve altının geleneksel işlevinin en azından bir bölümünü Dolar ve kısmen Euro (eskiden Alman Markı) üstlendi. Kayıtdışı ekonomi dövizle işlemleri daha da artırdı. Ekonomik istikrarsızlık koşullarında altına ve özellikle dövize yönelme daha da yaygınlaştı. Bu kaynakların (geçmiş dönemlerin banka sisteminin dışında tutulan tasarrufların), güvenilir bir hükümetin sağlayacağı güven ortamında yatırıma yönlendirilmesi, ekonomik kalkınma için önemli bir kaynak oluşturacaktır.

Bankalar da topladıkları mevduatı kullanarak para yaratabilir. Bankacılıkta kamunun payının artırılması ve bankaların yarattığı paranın, devletin yönlendirmesiyle, üretken yatırımlara yönlendirilmesi de ekonomik kalkınmanın kaynak sorununun çözümüne katkıda bulunacaktır.

Türkiye’nin kendi geçmiş ve güncel tasarruflarının ekonomik kalkınmanın gerektirdiği kaynakları yaratmada yetersiz kalması durumunda, uygun koşullarla dış kaynak teminine (borçlanmaya) da gidilebilir.

Türkiye özellikle 1980 yılından itibaren uygulanan ihracata dönük sanayileşme ve borçlanma politikalarıyla ve 2001 ekonomik krizi sonrasında Dünya Bankası aracılığıyla emperyalist güçler tarafından dayatılan uygulamalarla, ekonomik büyüme gerçekleştirdi, ancak ekonomimiz dışa bağımlı ve çok kırılgan bir noktaya savruldu. AKP iktidarlarının izlediği ekonomik politika, bu sorunları daha da artırdı. Ekonomik büyüme, siyasi bağımsızlığı pekiştirecek bir ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmedi. Türkiye ekonomisinin üretim kapasitesi daraldı ve emperyalist güçlerin çıkarları doğrultusunda biçimlendi; ithalatımız arttı; Türkiye’nin döviz ihtiyacı hızla artarken, Türkiye’de sanayi üretiminde yabancı sermayeli şirketlerin gücü ve ağırlığı geçmişle kıyaslanmayacak düzeylere yükseldi. Ayrıca tarım sektöründe de büyük bir çöküş yaşandı.

SONUÇ

Bu çıkmazdan kurtuluş, ekonomik kalkınmayla gerçekleşebilir. Ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek için gerekli olan kaynaklar Türkiye’de mevcuttur. Bu kaynakların temini ve halkçılık ve kamuculuk (devletçilik) ilkeleri temelinde, planlı bir ekonomiyle ve halkın bu sürece etkili bir biçimde katılımını sağlayacak demokratik ortamda kullanılması, Türkiye ekonomisinin, toplumsal ve siyasal yapısının sorunlarının aşılmasının tek yoludur. Bu kadar kaynak varken, kaynak için işçi sınıfına yüklenmeyi savunmak ise hem gerçekleşmesi mümkün olmayan bir projedir, hem de bu projeyi savunanları halktan tümüyle koparır.